

'DE MUZIEK  
NEEMT JE  
MEE, ALSOF  
JE VLIEGT'



# MARC ALBRECHT

## ZEEPBELLEN

## HOOGHOUDE

Tekst: Marije Bosnak

Praten over dirigeren. Bijna net zo moeilijk als praten over muziek. Maar met behulp van zijn veelzeggende gebaren en beweeglijke handen geeft Marc Albrecht me in de loop van ons gesprek steeds meer inzicht in de achtergronden van zijn vak.

Non-verbale communicatie is een belangrijke schakel tussen de dirigent en het orkest. Marc Albrecht heeft krachtige opvattingen. Hoe brengt hij die over op het orkest? Wat zijn letterlijk de 'beweeg-redenen' van onze chef-dirigent? Welke talenten en vaardigheden liggen hieraan ten grondslag?

### Op welk moment realiseerde je je dat dirigeren een van je talenten is?

'Mijn vader was dirigent en als klein jongetje ging ik met hem mee naar opera's en concerten. Na verloop van tijd las ik de partituur mee vanuit de orkestbak maar tot mijn 16e vond ik dirigeren niet iets bijzonders. Tegen het einde van mijn schooltijd speelde ik trombone in een jeugdorkest, Beethovens *Symfonie nr. 5*. Trombonisten hebben hier weinig te spelen en zitten tijdens de repetities vaak een beetje niks te doen. Ik las dan de orkestpartituur en kende die na een tijdje uit mijn hoofd. Op een gegeven moment nodigde de dirigent me uit op de bok: "Vandaag geef ik je een half uur, kijk maar hoever je komt". Hij gooide me in het diepe. Natuurlijk werden er grappen gemaakt: "Kan iemand uitleggen waarom we gedirigeerd worden door een trombonist?" Maar de studenten volgden me, ze speelden echt anders dan gewoonlijk, zonder dat ik iets uitlegde. Toen realiseerde ik me dat ik me, muzikaal gezien, kon uitdrukken in het dirigeren, en dat voelde goed.'

### Een partituur bestuderen en dan een voorstelling van de muziek hebben, is dat ook een talent?

'Jawel, maar je kunt het ook oefenen. Toen ik 12 was kreeg ik van mijn vader mijn eerste operapartituur. Van mijn lievelingsopera, *La Traviata*, die ik toen zeker al twintig keer gehoord had en regelmatig op de piano speelde. Ik had een voorstelling van de klank en kende alle details. Ik wist er dus alles van – dat dacht ik tenminste! Toen begon ik de partituur te lezen en zag ik hoe de muziek echt in elkaar zat. Wat hoor ik eigenlijk en wat hoor ik bijvoorbeeld niet wat ik wel zie staan? Nu lees ik vaak eerst de partituur, maar ook omgekeerd is nog steeds een mooie manier om muziek te leren kennen.'

### Een voorstelling hebben van ritme, melodie en dynamiek, dat begrijp ik, maar hoe krijg je een idee van de klank van een orkest?

'Muziek maken vraagt om anticiperen. Voor elke instrumentalist geldt: je kunt pas spelen als je een precieze voorstelling hebt van de klank. Terwijl je de muziek nog leest, anticipeer je al op je klankideaal; als je vervolgens speelt, pas je je spel aan op basis van wat je hoort; je corrigeert de klank. Dat geldt ook voor mij als dirigent, alleen op een andere schaal. Tachtig musici, een koor en solisten, dat vergt een bijzondere voorbereiding. Als het ware innerlijk luisteren, om mij alvast een weg door de jungle te banen. Mijn innerlijke oor leidt later mijn handen om de musici uit te nodigen te spelen zoals ik het me heb voorgesteld. De algemene structuur, de harmonische ontwikkeling, de klankkleur van de instrumenten, de tempowisselingen moet ik van tevoren gehoord en overdacht hebben. Die voorbereiding vind ik geweldig. Ik heb niets nodig, alleen de partituur en stilte.'

### Hoe laat je een bepaalde orkestklank ontstaan?

'Hoe langer ik dit beroep uitoefen, hoe meer ik ervan overtuigd ben dat *taktieren*, de maat slaan, niet het wezenlijke is van dirigeren. Natuurlijk moet een dirigent in staat zijn duidelijk te slaan, maar vaak staat een te precieze slag een mooie frasering en een ademende orkestklank in de weg. Eigenlijk heeft het alles te maken met aanzet. Door minder strak te dirigeren, hoor je minder 'attack', de aanzet van de noten. Als mijn bewegingen vloeiend zijn geef ik de musici tijd om hun klank voor te bereiden; om zonder hoorbaar accent in te zetten. Ze kunnen dan met mij anticiperen op



de muziek, ze stromen dan binnen met hun geluid. Zo kan ik bijvoorbeeld bij Brahms en Bruckner de klank laten ontstaan in plaats van hem op een specifiek moment af te dwingen. Dit geeft veel sfeer en een mildere klank. De uitvoering krijgt een meer horizontaal, hartstochtelijk karakter.'

#### **Dat lijkt me gevaarlijk voor het samenspel...**

'Klopt, het geeft het orkest een grotere verantwoordelijkheid voor technische aspecten, timing en het samenspel, want ik organiseer niet alles. Ik neem risico's en als ze te groot zijn zeg ik: "Sorry, dat probeer ik anders". Het is een fragiel evenwicht, maar ik zou mij muzikaal gezien niet volledig kunnen uitdrukken als ik altijd precies zou moeten zijn. We zijn zo steeds samen op zoek naar het *blinde Verstaan*, wederzijds vertrouwen. Misschien is het te vergelijken met bellen blazen. We houden gezamenlijk een zeepbel in de lucht, heel fragiel, heel breekbaar. Een wonder dat makkelijk verstoord kan worden. Als je erop kunt vertrouwen dat iedereen zich daarvan bewust is, dat is geweldig.'

#### **Hoe ga je om met de spanning tussen de visie van individuele orkestleden, bijvoorbeeld soloblazers, en jouw muzikale idealen?**

'Dat is een van de moeilijkste aspecten van het dirigeren. Ik wil ruimte bieden aan de identiteit van alle individuele orkestleden om uiteindelijk iedereen te laten bloeien, schitteren, maar ik wil hen tegelijk ook overtuigen van mijn muzikale ideeën. Met solo's ben ik flexibel: ik wil graag verrast worden door mijn solisten. Daarvoor moet ik hen vrijheid en ruimte geven, zodat zij in individuele bijdragen kunnen uitblinken. Maar we willen ook een harmonieuze eenheid zijn van honderd mensen. Elk detail is tenslotte deel van het grote verhaal dat je wilt vertellen.'

'We houden gezamenlijk een zeepbel in de lucht, heel fragiel, heel breekbaar'

#### **Het is dus ook belangrijk om los te kunnen laten?**

'Zeker, loslaten lijkt voor een dirigent een contradictie, maar teveel willen laten zien op één moment kan ondermijnd zijn: zelfs met één beweging kun je het beoogde teniet doen. Toen ik mijn eerste *Le nozze di Figaro* van Mozart dirigeerde, stond ik voor het orkest alsof het *Tristan* van Wagner moest spelen. Ik weet zeker dat ik enorm overdreef! Het blijft een leerschool. Je ziet bij veel dirigenten dat hun stijl sterk verandert naarmate ze ouder worden. Het heeft ook te maken met zelfbewustzijn: laten gaan, erop vertrouwen dat kleine gebaren begrepen worden.'

#### **Ben je dan niet bang de controle te verliezen?**

'Nee... het fascinerende is dat loslaten vaak beantwoord wordt met meer focus. Mijn band met de muziek, met de musici wordt dan juist sterker. En om mijn innerlijke klankvoorstelling te realiseren moet ik vooral luisteren naar het orkest in plaats van controle houden en mijn visie opleggen. Vroeger deed ik dat vaak andersom. Nu ervaar ik dat het orkest me wijst hoe ik het kan dirigeren. Net als de piano me vertelt hoe ik hem moet benaderen om mijn ideale klank terug te horen.'



### Hoe houd je de juiste focus? Ben je bijvoorbeeld in een lange opera niet soms ineens de draad kwijt?

'Ook dat kun je aanleren. In mijn eerste jaren, met mijn eerste *Tristan*, dacht ik ook: hoe ga ik dat 5 uur volhouden? Maar het is niet zo dat jij alléén het stuk draagt en het orkest moet meenemen, integendeel: de muziek neemt jou mee, alsof je vliegt. Als alles er is, als we allemaal luisteren en weten waar we naartoe gaan – dan blijf je er bij en dwaal je niet af.'

### Wat blijft je na afloop van het concert bij?

'Alles. Alle details. De mooiste momenten en de kleine oneffenheden. Na elke opera, elk concert heb ik een exacte kopie in mijn hoofd, wonderlijk eigenlijk... Als ik dan de partituur lees ter voorbereiding van de volgende uitvoering weet ik nog glashelder wat er waar gebeurde. Ik kan dan bijvoor-

beeld tegen een zanger zeggen: "Kijk, precies hier moeten we echt contact houden en samen ademen". Zo kunnen we elke uitvoering naar een volgend niveau tillen, het mag nooit twee keer hetzelfde zijn.'

### En wat moet er gebeuren tijdens een concert zodat je blij bent met het resultaat?

'Dat is moeilijk te benoemen. Het heeft te maken met de concentratie van iedereen die betrokken is, een breekbare balans tussen de rol van het orkest, de dirigent en het publiek. Het gaat niet zozeer om perfectie, de magie kan ook ontstaan als er een paar oneffenheden zijn. Het is een metafysisch iets, iets waardoor die zeepbel kan ontstaan. Het gaat om de uitwisseling van energieën, je creëert een boog, er ontstaat spanning, een zeepbel en ... *up!*'

## NedPhO Masterclass voor dirigenten door Marc Albrecht

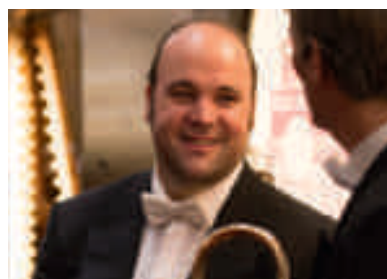
Voor publiek toegankelijk op 16 en 17 april 2015  
[www.orkest.nl/masterclass](http://www.orkest.nl/masterclass)

### Marc Albrecht met het Nederlands Philharmonisch Orkest:

BRAHMS symfonie nr. 2 | 16 en 18 mei 2015  
BRUCKNER symfonie nr. 6 | 30 en 31 mei 2015  
MAHLER symfonie nr. 1 | 13 en 15 juni 2015

## HET MOMENT EN DE MUZIEK VAN ....

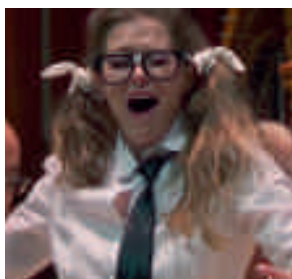
**MATYAS VEER, TROMBONE**  
sinds 2013 trombonist van het  
Nederlands Philharmonisch Orkest



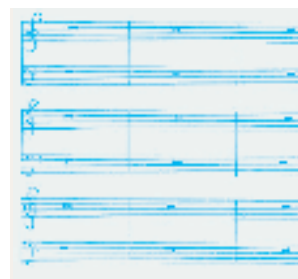
Tijdens een etentje met vrienden laten we elkaar graag opnamen horen van virtuoze stukken, gespeeld door extreem goede musici, zoals Jascha Heifetz met iets onspeelbaars van Paganini.



Als ik troost zoek, speel ik het liefst zelf. Bijvoorbeeld de solo voor tweede trombone uit *Arabella* van Richard Strauss: zo'n droevige melodie is precies wat ik dan nodig heb.



Aan de ontbijt tafel luister ik op Facebook naar muziek die anderen delen. Dat kan verrassen of zoals vanmorgen choqueren: *Mysteries of the Macabre* van Ligeti bijvoorbeeld, extreem heftig!



Ik heb nooit stress, maar voor het geval dat: 4'33" van John Cage: ruim 4 minuten stilte... Grapje!